

Okul sağlığı ve güvenliği bağlamında okul hemşireliğine duyulan ihtiyaç: Olgubilim çalışması

The need for school nursing in the context of school health and safety: A phenomenological study

Halil Karadaş¹, Yakup Işiker², Sevil Altınok³

¹Mardin Artuklu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Mardin, Türkiye

²Mardin Artuklu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Mardin, Türkiye

³Mardin İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 75. Yıl Cumhuriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mardin, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkin ve sağlıklı yürütülebilmesi için okullarda sağlıkla ilgili sorunlara müdahale edebilecek okul sağlık profesyoneline duyulan ihtiyacın araştırılmasıdır.

Yöntem: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu toplam 30 öğretmen ve okul yöneticisi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel analiz tercih edilmiştir.

Bulgular: Çalışmadan elde edilen bulgulara göre katılımcılar; okullarda en sık yaralanma, bayılma, kanama gibi sağlık durumlarıyla karşılaştıkları, acil durumlarda kendilerini yeterli hissetmedikleri, öğrencilerin sağlıklı olması ile akademik başarının ilişkili olduğunu düşündükleri ve okullarda bir sağlık profesyonelinin olmasının hem faydalı hem de gerekli olduğunu düşündükleri görülmüştür.

Sonuçlar: Araştırma bulgularından yola çıkarak okullarda her türlü sağlık sorunuyla karşılaşılabilir ve bu sorunlara müdahale konusunda öğretmenlerin yetersiz hissettikleri bu yönde okullarda sağlık profesyonellerine ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: okul güvenliği; okul hemşireliği; okul sağlığı; öğrenciler

ABSTRACT

Aim: The purpose of this study is to investigate the need for a school health professional who can intervene in health-related problems that may be encountered in schools in order to carry out education and training activities effectively and healthily.

Methods: The study used a case study design with 30 teachers and school administrators. Data were collected through a structured interview form, and descriptive analysis was applied.

Results: The findings showed that participants frequently dealt with injuries, fainting, and bleeding in schools, felt unprepared for emergencies, believed student health affected academic success, and viewed having a school health professional as beneficial and necessary.

Conclusion: Based on the research findings, it was concluded that all kinds of health problems could be encountered in schools and that teachers felt inadequate in intervening in these problems, and therefore health professionals were needed in schools.

Keywords: safety; school nursing; school health service; students

Giriş

Okullarda eğitimin verimli olarak gerçekleştirilebilmesi için öncelikle öğrencilerin güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir (Karadaş ve ark., 2023). Bu ihtiyaçların başında da sağlıklı olabilme ihtiyacı gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü tanımına göre sağlık, yalnızca hasta veya sakat olmamak değil beden, ruhen ve sosyal yönlerden tam bir iyilik halidir (Aytaç, 2002). Bu iyi olma halinin korunması ve sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi açısından çocukların beslenme ve spor alışkanlıkları gibi birçok davranışının büyük ölçüde şekillendiği (Köksal & Karaçil, 2014), zihinsel ve bedensel gelişimleri açısından oldukça önemli olan gelişim dönemlerinde okullara güvenlik ve sağlık sorunlarına ilişkin önemli görevler düşmektedir (Karadaş, 2021).

Okul sağlığı çok boyutlu bir konu olup, etkileri oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Okul sağlığı, sağlıklı bir okul yaşamını geliştirmek ve sürdürmek, öğrencilerin ve okul personelinin sağlığını değerlendirmek, öğrencilere ve nihayetinde topluma sağlık eğitimi vermek için yapılan çalışmaların tamamıdır. Okul sağlığı çalışmaları, okullarda ve toplum genelinde gerçekleştirilmek istenen hizmetlerin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde yapılan

çalışmaları kapsar ve sağlıklı ortamlarda öğrenci başarısını sağlamak için gereken tüm kaynakları sağlar (Barrios ve ark., 2004; Centers for Disease Control and Prevention, 2005). Bu yönde okul sağlık hizmetleri öğrencinin fiziksel, sosyal ve ruhsal sağlığını korumak, gelecek neslin ve sağlıklı bir toplumun temellerini atmak amacıyla yapılan önemli bir sağlık değerlendirme ve iyileştirme hizmetidir (American Nurses Association, 2015).

Okul düzeylerine göre sağlık sorunları ele alındığında; ilköğretim düzeyinde sağlıksız beslenme, kişisel hijyen konusunda eksiklikler ve çeşitli sağlık problemleri, ortaöğretimde ise sigara, alkol ve uyuşturucu vb. madde kullanımı, yetersiz beslenme, egzersiz eksikliği gibi birçok durum sağlığı tehdit eden riskler olarak karşımıza çıkmaktadır (Ryan, 2008). Bu riskler karşısında bir örgütsel yapı olarak okulların sağlıklı bir eğitim ortamı için öğrencilerin ihtiyaçlarına karşılık verebilmesi gerekmektedir (Çoban, 2007). Bunun dışında sağlıklı bir okul ortamı için bazı şartların da düzenlenmiş olması gerekir. Okulda sağlık önlemlerinin alınmış olması, sağlık malzemelerinin yeterli olması, fiziksel koşullarının uygun olması, herhangi bir sağlık veya bulaşıcı hastalık riski karşısında çözüm üretilebilmesi, öğrencilerin

temizlik ve sağlık konularında bilinçlendirilmesi ile personelin bu yönde bir arada uyum içinde çalışması okul sağlığını olumlu yönde etkileyen unsurlar arasındadır (Korkmaz, 2011).

Günümüzde okullarda karşımıza çıkan bir diğer önemli sağlık unsuru, kronik hastalığı olan öğrencilerin takibi ve bu öğrencilere acil durumlarda gerekli ve doğru müdahalenin yapılması ihtiyacıdır. Bu öğrencilerin sağlık takiplerinde öğretmen ve yöneticiler yetersiz kalmakta ve çeşitli sağlık problemlerinin daha da kötüye gitmesine sebebiyet verebilmektedir. Öğretmen ve okul yöneticilerinin yetersiz kaldığı bir diğer önemli durum ise okullarda bulaşıcı hastalıkların yayılmasıdır (Bahar, 2010). Covid-19 sürecinde görüldüğü gibi bulaşıcı hastalıklar karşısında öğretmen ve yöneticilerin yetersiz kalması sonucunda hasta olan öğrencilerin diğer öğrencilere de hastalıklarını bulaştırması sonucu eğitim-öğretim süreci aksamaktadır. Tüm bu durumlar göstermektedir ki eğitim-öğretim sürecinin daha sağlıklı ve güvenli koşullarda yürütülebilmesi aynı zamanda okuldaki çocukların sağlıklı gelişimlerinin desteklenmesi açısından okullarda sağlık profesyonellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda her okulda bir okul sağlığı hemşiresinin bulunmasının oldukça önemli ve elzem olduğu düşünülmektedir.

Okul hemşiresi, öğrencilerin okul yaşamlarında başarılı, sağlıklı ve refah içinde olmalarını garanti altına almak için özel prosedürleri içeren bir yapı doğrultusunda öğrencilerin gelişimini destekleyen, sağlığını geliştiren, güvenli ve sağlıklı bir ortam oluşturan, olası sağlık sorunlarına müdahale eden, durum yönetim merkezi kuran, aileler arası uyum için işbirliğini teşvik eden ve öğrencilere öz yönetim ile öz savunma kazandıran kişi olarak tanımlanmıştır (National Association of School Nurses, 2011). Okul hemşireliği, öğrencilerin sağlık problemlerinin belirlenmesi, okulda bulunan kişilerin sağlığının korunması ve gerektiğinde müdahalelerde bulunulması, okul sağlığını geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunması ve bunların uygulamaya geçirilmesi ile değerlendirilmesini ifade etmektedir (Stock ve ark., 2002).

Okul sağlığı hizmetlerini belirlemede ve devamını sağlamada okul hemşiresinin önemi büyüktür. Sağlığın korunması, sürdürülebilmesi ve geliştirilmesinde okul hemşirelerinin aktif bir rolü vardır (Ryan, 2008; Smith & Maurer 2000). Bu doğrultuda okula kayıt yaptırılırken yapılan muayeneler, taramalar, bulaşıcı hastalıkları önleme ve tedavisini yaptırma, acil durumlarda müdahalede bulunma, kazalara karşı önlem alma, bedensel aktiviteleri yaptırma ve kronik hastalığı olan öğrencileri izleme okul sağlığı kapsamında hemşireler tarafından sunulan hizmetler içerisinde yer almaktadır (Özcebe ve ark., 2008; Zengin, 2018). Bununla birlikte literatürde okul sağlık profesyonellerinin öğrencilerin kişisel bakımlarını olumlu yönde etkilediği (Baldwin, 1998), aşılama ve ailelere sağlık yönünde destek olma (Ferson, 1995) gibi noktalarda faydalarının olduğu ifade edilmiştir. Özellikle sosyoekonomik düzeyi düşük ve sosyal güvençesi olmayan toplumlarda sağlık hizmetlerinden yararlanma oranının da düşük olduğu göz önüne alındığında okul hemşireleri yetersiz sağlık hizmeti alan düşük gelirli ailelerin çocuklarına sağlık erişimi sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır (Sert & Temel, 2017; Tedik, 2017).

Okul hemşiresinin okulda görev alması; öğrencilerin kronik hastalık sürecini aileyle birlikte yürütebilmesine (Persaud ve ark., 1996), öğrencinin sağlıkla ilgili problemlerini tanımlayabilmeye (Tsacoyiannis, 1997), kişisel temizlik bilincinin artmasına (Salend & Mahoney, 1982) katkı

sunmaktadır. Diğer yandan okul hemşiresi, hastaneye gitme oranlarında düşüşe, okul kazalarının görülme sıklığının azalmasına (Cameron ve ark., 1999), obeziteyle mücadelenin artmasına (Sherman ve ark., 1992) ve sağlık hizmetlerinde etkili maliyetin sağlanmasına ilişkin katkılarının olduğu bilinmektedir (Stock, 2002).

Okul hemşireliği istihdamı okullarda sağlandığında, okula devam eden bireylerin, düzenli muayenesi yapılarak, gelişiminin yaşına göre takibi yapılabilir. Okul döneminde gelişimin düzenli takibi, ileriki yılların inşası açısından son derece önemlidir (Güler & Akın, 2012; Güler & Kubilay, 2004). Bu bağlamda aralıklı fizik muayene; okul öncesi dönemde her yıl, okula başladıktan sonra ise altı, sekiz ve on yaşlarında ve sonrasında 18. yaşa kadar her yıl yapılmalıdır. Diğer yandan okullardaki fiziksel imkanlar nispetinde aşılama kontrolü ve eksik aşı uygulaması, kan şekeri ve kolesterol ölçümü, diş kontrolü, fiziksel muayene ile büyüme ve gelişimin değerlendirilmesi ve demir eksikliği anemisi taraması (Güler & Akın, 2012; Gündüz & Albayrak, 2014; Stanhope & Lancaster, 2002) gibi uygulamalar gerçekleştirilerek çocukların gelişimleri takip edilebilir. Ayrıca çocukların gelişme çağına görme ve işitme bozuklukları, büyüme ve gelişme geriliği, psikolojik uyumsuzluk, kansızlık, inmemiş testisler, kulak burun boğaz hastalıkları, gibi sorunlar, uyuz ve bit gibi bulaşıcı hastalıkların takibi ile akut ve kronik hastalığı olan çocukların araştırılması büyük önem arz etmektedir (Yaramış & Karataş, 2005). Bu sağlık sorunları özenli bir muayene ile tespit edilebilir. Bu yüzden sağlık kontrollerinin okul hemşiresi aracılığıyla düzenli olarak yapılmasının yararlı sonuçlar vereceği söylenebilir. Bununla birlikte okul dönemi çocukları arasında en yaygın ölüm ve sakatlık nedenlerinden biri kazalardır. Kazaların artmasına sebep olan faktörler arasında dikkatsizlik, toplu oynanan oyunlar ve çocukların okula gidiş-dönüş mesafesi yer almaktadır (Sahin, 2000). Okul ortamında kazalara ve yaralanmalara sebep olabilecek her türlü riskli durumlarda yerinde müdahaleler yapılması (Güler & Akın, 2012; Stanhope & Lancaster, 2002) okul hemşireliği uygulaması ile telafisi mümkün olmayan durumların erken zamanda önüne geçmede etkili olabilir.

Öğretmenlerin asli görevleri eğitim ve öğretim hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır. Eğitim ve öğretimin etkili olarak sürülebilmesi için öğrencilerin her türlü tehditten uzak bir şekilde güvende (Karadaş ve ark., 2023; Özer & Dönmez, 2007) ve sağlıklı olmaları (Akgül & Ergün, 2021) önem arz etmektedir. Bu noktada özellikle sağlıkla ilgili risklerin belirlenmesi ve böylelikle koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında yapılacak çalışmalarla hastalık ve kazaların önüne geçilmesi (Gür & Şengel, 2020) bakımından her okulda bir okul sağlığı hemşiresinin bulunması çok önemlidir (McEwen & Nies 2001; Veselak, 2009). Bu bağlamda çalışmanın amacı, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülebilmesi için okullarda karşılaşılabilecek sağlıkla ilgili sorunlar ile ani gelişen travmalara müdahale edebilecek okul sağlık profesyoneline duyulan ihtiyacın araştırılmasıdır. Araştırma kapsamında paydaş görüşleri ışığında okul sağlık profesyoneli olarak ifade edilen okul hemşiresine duyulan ihtiyaçların incelenmesi hedeflenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın modeli

Okul sağlığı ve güvenliği açısından okul sağlık profesyoneline duyulan ihtiyacı paydaş görüşlerine göre

incelemeyi amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma olgubilim deseni benimsenmiştir. Olgubilim çalışmaları, herhangi bir durumun veya problemin kendi doğasında ve yaşam alanında incelenmesini ve olguyu deneyimleyen bireylerin yaşantısıyla incelenmesini kapsamaktadır (Creswell, 2023; Patton, 2018). Bu araştırmada olgubilim çalışması ile okullarda yaşanan sağlık sorunlarının neler olduğu, sağlık sorunları ile travmatik durumlara müdahale edebilecek sağlık profesyoneline duyulan ihtiyacın öğretmen ve yönetici görüşleri bağlamında incelenmesi ve betimlenmesi hedeflenmiştir.

Çalışma grubu

Bu çalışma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı içinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda yönetici ve öğretmen olarak görev yapan 30 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

Demografik Özellikler	n
Cinsiyet	
Kadın	12
Erkek	18
Görev türü	
Öğretmen	21
Yönetici	9
Yaş	
22-30	8
31-40	10
40 yaş üzeri	12
Toplam	30

Katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi, araştırma evrenine ilişkin hızlı, ekonomik ve kolay bir şekilde verilerin toplanabilmesini ifade eder (Ural & Kılıç, 2011). Bu doğrultuda veri toplama işlemini kolaylaştırmak için çalışma grubu kolay ulaşılabilen okullarda görev yapan öğretmenlerden oluşturulmuştur. Katılımcıların demografik bilgilere ilişkin detaylı bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur. Araştırmaya katılanların demografik bilgileri incelendiğinde; katılımcıların %40'ı kadın (n=12), %60'ı erkek (n=18) erkektir. Katılımcıların %70'ini (n=21) öğretmenler %30'unu (n=9) ise okul yöneticileri oluşturmaktadır. Yaş aralığına göre katılımcı dağılımı incelendiğinde ise; %27'si (n=8) 22-30 yaş aralığındayken %33'ü (n=10) 31-40 ve %40'ı (n=12) 40 yaş üzerindedir.

Veri toplama aracı

Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak katılımcıların okullarda sağlık profesyonellerine yönelik görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Veli toplama aracının oluşturulma aşamasında öncelikle literatür incelenmiş daha sonra görüşme soruları hazırlanmıştır. Bu doğrultuda öğretmenlerin olası sağlık sorunlarına karşı müdahale yeterlilikleri, acil müdahale gerektiren olgulara yönelik deneyimler ve izlenecek yollar, okulda sağlık profesyoneline ihtiyaç duyulan durumlar ve okul hemşireliği uygulamasının etkileri çerçevesinde sorular oluşturulmuştur. Taslak sorular oluşturulduktan sonra okul sağlığı ve güvenliği konularında uzman olan 4 akademisyenin görüşü alınarak, görüşme formuna son hali verilmiştir.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırma 2023-2024 eğitim-öğretim yılı içinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda yönetici ve öğretmen olarak görev yapan 30 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanması aşamasında öncelikle gerekli izinler alınmış daha sonra veri toplama süreci araştırma hakkında bilgilendirme yapılarak

katılımcılarla görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi sürecinde görüşmelerden elde edilen veriler içerik analiz yöntemi ile kodlara ve kategorilere ayrılmıştır.

Araştırmanın etik yönü

Araştırma için Mardin Artuklu Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulundan 30/05/2024-145117 tarih ve sayılı etik kurul izni alınmıştır. Araştırmanın uygulama sürecinde konuyla ilgili katılımcılara kısa bir bilgilendirme yapılmış ve görüşmeler sonucunda kayıt altına alınan bilgilerle ilgili katılımcıların onayı alınmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında elde edilmiş olan verilerin analizine yönelik bulgular yer alacaktır.

Acil durum yeterliliğine ilişkin bulgular

Bu bölümde katılımcıların acil müdahale gerektiren durumlar karşısındaki deneyimleri ve izlenecek yollara ilişkin "Acil müdahale gerektiren bir durumla karşı karşıya kalmaya ilişkin deneyimlerinizi paylaşır mısınız?" ile "Okulunuzda acil bir durumla karşı karşıya kaldığınızda nasıl bir yol izliyorsunuz?" sorularına yönelik vermiş oldukları cevaplara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2'de yer alan bulgular incelendiğinde; katılımcıların okullarda en çok yaralanma (n=7), bayılma (n=5), kanama (n=4) ve heimlich manevrası gerektiren durumlarla (n=4) karşılaştıklarını bunun dışında kırık ve burkulma (n=3), temel yaşam desteğinde bulunma (n=2) ve epilepsiye müdahaleye (n=2) ihtiyaç duyulan durumlarla karşı karşıya geldiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları ise (n=3) acil müdahale durumuna müdahale edecek herhangi bir durumla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin acil durum yeterlilikleriyle ilgili bulgular

Özellikler	n
Acil bir duruma müdahalede bulunma	
Yaralanmalar	7
Bayılma	5
Kanamalar	4
Heimlich manevrası	4
Kırık ve burkulma	3
Temel yaşam desteği	2
Epilepsi	2
Bulunmadım	3
Acil bir durumda izlenen yol	
Acil çağrı merkezini arama	12
İlk yardımda bulunma	9
Hiçbir şey yapamama	5
İlk yardım belgesi olan arkadaştan yardım alma	4

Katılımcıların okullarda acil bir durumla karşı karşıya kaldıklarında izledikleri yol sorulduğunda ise en çok acil çağrı merkezini aradıkları (n=12) bunun dışında ilk yardımda buldukları (n=9) ve ilk yardım belgesi olan arkadaşlarından yardım aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı ise acil durumlarda hiçbir şey yapamadıklarını (n=5) belirtmişlerdir. Bu bulgulara yönelik katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

"Down sendromlu bir öğrencimin boğazında kalan legoyu çıkarmıştım." (K4)

"Yemek yerken tıkanan birine heimlich manevrası yaptım. Çocuk nefes almaya başladı." (K8)

"Bayılan birkaç öğrencim olmuştu. Düz bir zemine yatırıp ambulans çağırmıştık." (K13)

"Öncelikli olarak soğukkanlı davranmaya çalışıp ilk olarak 112'yi arayarak yardım istedim. Bana telefonda verilen

talimatlara uyarak yapılması gereken ilkyardımda bulundum.” (K16)

“Velimizin biri sabah hareketsiz kalmıştı. O anda vücut sıcaklığını kontrol ettim. Ardından temel yaşam desteği yaptım.” (K11)

“Acil bir durumda kalabalığı azaltıp 112’yi arıyoruz.” (K13)

“Genellikle ilkyardım konusunda eğitim almış hocalarımızdan yardım alıyorum. Durumu idareye bildirip gerekirse öğrenciyi hastaneye götürüyoruz.” (K15)

Öğretmenlerin, olası sağlık problemleri ile sağlığının korunması ve akademik başarı arasındaki ilişkiye dair düşüncelerine yönelik bulgular

Bu bölümde katılımcıların acil müdahale gerektiren durumlar karşısındaki denetimleri ve izlenecek yollara ilişkin “Öğretmenlerin olası sağlık sorunlarına karşı müdahale yeterlilikleri konusunda düşünceleriniz nelerdir?” ile “Öğrencilerin sağlığının korunması ve akademik başarısı arasındaki ilişkiye dair düşünceleriniz nelerdir.” sorularına yönelik vermiş oldukları cevaplara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin olası sağlık problemleri ile sağlığının korunması ve akademik başarı arasındaki ilişkiye dair bulgular

Özellikler	n
Öğretmenlerin olası sağlık problemlerine karşı müdahale yeterlilikleri	
Öğretmenlerin ilkyardım konusunda yetersiz olması	24
İlk yardım eğitimi alınması gerekliliği	2
Eksik kalma	2
Uygulamalı eğitim alınması gerekliliği	2
Öğrencilerin sağlığının korunmasının akademik başarıya yansması	
Sağlıksız kişilerde başarı düşüklüğü	15
Sağlıklı bireyde başarı artışı artması	15

Tablo 3’te yer alan bulgular incelendiğinde; katılımcıların olası sağlık sorunlarına karşı genel olarak (n=24) kendilerini müdahale konusunda yetersiz bulduklarını, ilkyardım eğitimi almaları gerektiğini (n=2), konuyla ilgili eksik kaldıklarını (n=2) ve uygulamalı eğitim almaları gerektiğini (n=2) ifade etmişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin sağlığını korunması ile akademik başarıları arasındaki ilişkiye yönelik olarak sağlıksız kişilerde başarının düşük olduğu (n=15) ve sağlıklı bireylerde başarının artacağı (n=15) yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgulara yönelik katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Her öğretmenin ilk yardım eğitimi alması gerektiğini düşünüyorum.” (K28)

“İlkyardım konusunda bazı durumlarda yeterli olabilirler ama bu konuda genel bir özgüven eksikliği ve sorumluluktan uzaklaşma eğilimi görüyorum.” (K30)

“Okulda bir hemşirenin bulunması gerektiğini, öğretmenlerin ve çocukların bu konuda daha güvenli olacağını düşünüyorum.” (K14)

“Öğrencilerin akademik başarısının olması için zihinsel ve fiziksel bakımından sorun olmaması gerekir. Aksi halde öğrenci odaklanma sorunu yaşayabileceği için akademik bakımdan başarısızlık ortaya çıkar.” (K1)

“Sağlıklı bir vücut bütün uyaranları daha kolay alacağından öğrencilerin akademik başarısına oldukça katkı sağlar.” (K5)

“Öğrencilerin sağlıklarının korunması ile akademik başarıları arasındaki ilişki bana göre bağlantılıdır. Çocukların sağlığını iyi korursak beslenme ve hijyen konularına ne kadar dikkat edersek akademik olarak daha başarılı olabilirler.” (K8)

Sağlık görevlisine ihtiyaç duyulan durumlara ilişkin bulgular

Bu bölümde katılımcıların okullarda sağlık görevlisine ihtiyaç duyulan durumlara ilişkin olarak “Okulda hangi durumlarda bir sağlık görevlisine ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna yönelik vermiş oldukları cevaplara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4. Sağlık görevlisine ihtiyaç duyulan durumlara yönelik bulgular

Sağlık görevlisine ihtiyaç duyulan durumlar	n
Yaralanma	15
Bayılma (koma)	7
Kanama	7
Astım krizi	6
Diyabet	5
Her türlü sağlık problemi	5
Burkulma, kırık-çıkık	3
Sara (epilepsi)	3
Kronik hastalıklar	3
Beslenme, hijyen, obezite	2
Hastaneye geliş-gidişler	2
Zehirlenme	1
Elektrik çarpmaları	1
İhtiyaç duyulmama	1

Tablo 4’te yer alan bulgular incelendiğinde; katılımcılar okullarda en çok yaralanma (n=15), bayılma (n=7) ve kanama (n=7) durumlarında bunun dışında astım krizleri (n=5) ve diyabet gibi (n=5) kronik hastalıkların yönetiminde sağlık görevlilerine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların çok az kısmı ise zehirlenme (n=1) ve elektrik çarpması (n=1) gibi spesifik acil durumlarda okullarda sağlık görevlilerine ihtiyaç duydukları belirtilmiş bununla birlikte ihtiyaç duyulmadığı (n=1) da görüş olarak bildirilmiştir. Bu bulgulara yönelik katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Öğrencilerin hastaneye gidiş-geliş işlemlerinde sağlık görevlisine ihtiyaç duyuyorum.” (K25)

“Kanama, yaralanma ve bilinç kaybının olduğu durumlarda sağlık personeline ihtiyaç duyarım.” (K14)

“Her durumda sağlık görevlisine ihtiyaç var. 1.200 mevcutlu bir okul ve müdahale edecek kimse yok. Her okulda sağlık görevlisi görmek istiyoruz.” (K18)

“Sadece acil vakalar değil rutin kontroller ve gerekli sağlık bilgilendirmelerinin de yapılması gerektiğini düşünüyorum. Örneğin sağlıklı beslenme obezite rutin sağlık taramaları göz taraması vb. gibi.” (K16)

Okul hemşiresinin etkilerine ilişkin bulgular

Bu bölümde katılımcıların okullarda sağlık görevlisine ihtiyaç duyulan durumlara ilişkin olarak “okul hemşireliği uygulamasının etkileri hakkında düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna yönelik vermiş oldukları cevaplara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5. Okul hemşiresinin etkilerine yönelik bulgular

Okul hemşiresinin etkileri	n
Yararlı olması	21
Zorunlu olarak bulunmalı	4
Pansiyonlu okullarda mutlaka bulunmalı	4
Uygulanabilir değil	1

Okul hemşiresinin etkilerine yönelik katılımcı görüşleri incelendiğinde; katılımcıların büyük çoğunluğu okul hemşiresi uygulamasının güzel ve yararlı olduğunu (n=21), okullarda

zorunlu olması gerekliliği (n=4) ile birlikte özellikle pansiyonlu okullarda bulunması gerektiğini (n=4) ifade etmişlerdir. Bir katılımcı ise uygulanabilir olmadığını görüş olarak belirtmiştir. Bu bulgulara yönelik katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bizlerde bazı yanlış müdahalelerde bulunmuş olabiliriz bu nedenle çocukların sağlığı ve güvenliği açısından okul hemşireliğinin her okulda olması gerektiğini düşünüyorum.” (K1)

“Her okulda bir okul hemşiresi bulunmalı. Gerekli sağlık kontrolleri ve müdahalelerini zamanında yapar.” (K9)

“Bunun bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Çocuklarımızın sağlıkla büyümesi demek sağlıklı bilinçli nesiller yetiştirmek demek.” (K2)

“Okul hemşireliği oldukça güzel bir uygulama, özellikle pansiyonlu okullarda mutlaka okul sağlığı hemşiresinin bulunması gerekir.” (K25)

Tartışma

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda okullarda yaşanan sağlık problemlerinin tanımlanması, olası bir acil müdahale karşısında öğretmenlerin yeterlilik durumunun belirlenmesi ve bu doğrultuda okul sağlığı profesyoneline duyulan ihtiyaç ile ilgili sonuçlara yer verilmiştir.

Öğretmen ve okul yöneticilerinin okullarda yaşamış oldukları sorunlara yönelik müdahale yeterlilikleri ile ilgili görüşler doğrultusunda; katılımcıların okullarda en çok yaralanma, bayılma, kanama, kırık ve burkulma gibi durumlarla karşılaştıkları bunun dışında heimlich manevrası ve temel yaşam desteği gerektiren durumlar yaşadıklarını ancak sağlık uygulamaları ile ilgili kendilerini yetersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Wanot ve ark. (2004) tarafından Polonya’da kaza ve çocuk yaralanmaları konusunda yapılan çalışmada benzer şekilde en yaygın karşılaşılan durumların yanıklar ve yaralanmalar olduğu ifade edilmiştir. Güler ve Akın (2012) ile Nies (2015) ise çalışmalarında, okullarda sadece basit burkulma ve kesikler değil ciddi kırıklar, hayati organ hasarları, kafa yaralanmaları, astım krizleri gibi önemli acil durumların yaşanabildiğini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticilerin büyük çoğunluğu acil müdahale gerektiren bir durumla karşılaştıkları ve karşı karşıya kaldıkları durumlar karşısında en çok acil çağrı merkezini aradıkları, acil müdahalede bulunmaya çalıştıkları veya acil müdahale belgesi olan kişilerden yardım alamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Acil durumlarda müdahale etmeme nedenleri arasında ise, acil müdahale bilgilerinde eksiklikleri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konu okullar öğrenciler için yeterince güvenli mi? sorusunu akla getirebilir. Sağlıkla ilgili acil müdahalelerde sağlık alanından mezun olan kişilere verilen eğitim dikkate alındığında okullarda bu eğitime sahip okul hemşiresinin bulunması ihtiyacının gerekliliği ve önemini ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmada katılımcıların öğrenci başarısı ile sağlığı arasında ilişki olduğunu düşündükleri ve sağlıklı bireylerde başarının artacağı yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar incelendiğinde Leroy ve ark. (2017) araştırmasında, çocukların akademik olarak öğrenmeye ve gelişmeye hazır olmalarını sağlama noktasında sağlığın korunması ve akademik başarının birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları olduğunu ifade etmiştir. Bonaiuto (2007), okul hemşireliği hizmetinin etkinliğini değerlendirdiği çalışmada, okul hemşireliği uygulaması ile öğrencilerin akademik performansının ve yaşam kalitesinin arttığı, devamsızlıklarının ve sağlık şikâyetlerinin azaldığını ortaya

koymuştur. Taras ve ark. (2001) ise akademik başarı ve sağlığın korunması arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmada okullarda en çok hangi durumlarda sağlık görevlisine ihtiyaç duyulduğu konusu katılımcılara sorulduğunda bu doğrultuda en çok ihtiyaç duyulan durumların; yaralanmalar, kanamalar, bayılmalar, kronik hastalıkların acil müdahalesi vb. durumlar olduğu görülmüştür. Engelke (2008) çalışmasında, kronik hastalıkları olan öğrencilerde hemşire takibinin yaşam kalitesini arttığı ve hastalık yönetiminin başarılı olduğunu ifade edilmiştir. Bununla birlikte kanaması olan ve açık yarası olan birine müdahale önemli bir konudur. Böyle bir müdahalede kişiye zarar verme olasılığı yüksektir. Sağlık uygulamalarını doğru bir şekilde bilen bir kişinin müdahalesi hayat kurtarabileceğinden dolayı bu kişilerin vakit kaybetmeden acil müdahalede bulunması önemli bir konudur. Ayrıca epilepsi veya astım krizi vb. ataklar geçiren bir öğrenciye doğru bir müdahale yapılmadığı takdirde kişinin hayatını kaybedebilme riski vardır. Bu yönde Levy ve ark. (2006), okul hemşireleri tarafından takip edilen astımlı öğrencilerin devamsızlık ile acil servis ve hastaneye başvuru sıklığını azalttığı ifade edilmiştir. Bu anlamda insan hayatı söz konusu olduğu için mutlaka bir profesyonele ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. Sağlık görevlisine en çok ihtiyaç duyulan konulardan birisi de kırık, çıkık ve burkulmalardır. Bu konuyla ilgili olay yerinde müdahale oldukça önemlidir. Yapılan hatalı davranışlar geriye dönüşü olmayan hasarlar bırakabilir. Kişinin sakat kalmasına ya da kırılan kemiğin eski işlevini yerine getirmesine engel olabilir. Bahsedilen konuyla ilgili bir sağlık görevlisinin olması etkili sağlık hizmetinin doğru ve zamanında ulaşmasını sağlayacaktır.

Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma Mardin’de görev yapmakta olan okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleriyle sınırlıdır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda okullarda birçok sağlık problemi ve acil durumlar ile karşı karşıya kalındığı ortaya çıkmıştır. Bu problemler karşısında öğretmen ve okul yöneticilerinin yetersiz hissettikleri, bu doğrultuda okul hemşiresine duyulan ihtiyacın önemli ve gerekli olduğu, okul hemşiresi uygulamasının yaygınlaşmasının öğrencilerin sağlıklı ve güvenli gelişimlerine destek olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları, öğretmen ve yöneticilere göre okullarda sağlık profesyonellerinin varlığının öğrenci sağlığı ve güvenliği için hayati önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Özellikle yaralanma, bayılma veya kronik hastalıklar gibi acil durum gerektirebilecek durumlarda sağlık profesyonellerinin etkin müdahalesi olası tehlikeleri en aza indirecektir. Bu doğrultuda okullarda tam zamanlı hemşire istihdamının artırılması, öğrenci sağlık takibinin sağlık profesyonelleri tarafından yapılması, öğretmen ve yöneticilerle okul sağlık profesyonellerinin iş birliği yapabileceği imkânların oluşturulması ve okullarda sağlık hizmetleri kalitesinin artırılması için çeşitli politika ve projelerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür

Araştırmaya katılan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

Finansal Destek

Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Etik Komite Onayı

Mardin Artuklu Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulundan 30/05/2024-145117 tarih ve sayılı etik kurul izni alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış bağımsız.

Bilgilendirilmiş Onam

Katılımcılardan sözel onam alınmıştır.

Yazar Katkıları

H.K.: Fikir, Tasarım, Literatür Taraması, Verilerin Toplanması ve İşlenmesi, Makale Yazımı, İstatistiksel Analiz ve/veya Yorum, Eleştirel İnceleme/Kritik Okuma.

Y.I.: Tasarım, Literatür Taraması, Makale Yazımı, Eleştirel İnceleme/Kritik Okuma.

S.A.: Fikir, Tasarım, Literatür Taraması, Verilerin Toplanması ve İşlenmesi, Makale Yazımı.

Kaynaklar

- Akgül, E., & Ergün, A. (2021). Toplum sağlığının geliştirilmesinde okul sağlığı hemşireliği. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 3(2), 141-153.
- American Nurses Association (2015). *Nursing informatics: scope and standards of practice*. American Nurses Association.
- Aytaç, S. (2002). Çalışma psikolojisi alanında yeni bir yaklaşım: Örgütsel sağlık. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 43-57.
- Baldwin, C. M., (1998). Changing health outcomes for African American children: Utilizing a self-care health promotion curriculum in urban elementary schools. *Journal of Multicultural Nursing and Health*, 4, 40-45.
- Bahar, Z. (2010). Okul sağlığı hemşireliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(4), 195-200.
- Barrios, L. C., Burgeson, C. R., Crosssett, L., Harrykissoon, S. D., Pritzl, J., Wechsler, H., ... & Sleet, D. (2004). School Health Index: A Self-Assessment and Planning Guide. Middle School/High School. *US Department of Health and Human Services*.
- Bonaiuto, M. M. (2007). School nurse case management: Achieving health and educational outcomes. *The Journal of School Nursing*, 23(4), 202-209. <https://doi.org/10.1177/10598405070230040401>
- Cameron, R., Brown, K. S., Best, J. A., Pelkman, C. L., Madill, C. L., Manske, S. R., & Payne, M. E. (1999). Effectiveness of a social influences smoking prevention program as a function of provider type, training method, and school risk. *American Journal of Public Health*, 89(12), 1827-1831. <https://doi.org/10.2105/AJPH.89.12.1827>
- Centers for Disease Control and Prevention (2005). *School Health Index: a self-assessment and planning guide (elementary school version)*. <https://www.cdc.gov/assessing-improving-school-health/shi/index.html> Retrieved August 28, 2024.
- Creswell, J. W. (2023). *Nitel araştırma yöntemleri-Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (7.baskı) (Çev.: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çoban, N. (2007). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin örgüt sağlığına ilişkin algıları (Antalya ili örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Engelke, M. K., Swanson, M., & Guttu, M. (2014). Process and outcomes of school nurse case management for students with asthma. *The Journal of School Nursing*, 30(3), 196-205. <https://doi.org/10.1177/1059840513507084>
- Ferson, M. J., Fitzsimmons, G., Christie, D., & Woollett, H. (1995). School health nurse interventions to increase immunisation uptake in school entrants. *Public Health*, 109(1), 25-29. [https://doi.org/10.1016/S0033-3506\(95\)80072-7](https://doi.org/10.1016/S0033-3506(95)80072-7)
- Gündüz, S., & Albayrak, H. M. (2014). Okul Sağlığında Neredeyiz?. *Ankara Medical Journal*, 14(1), 29-33. <https://doi.org/10.17098/amj.42040>
- Güler, Ç., & Akın, L. (2012). *Okul sağlığı halk sağlığı temel bilgiler*. Hacettepe Yayınları.
- Güler, G., & Kubilay, G. (2004). Bir ilköğretim okulu öğrencilerinin fiziksel bakım sorunlarının belirlenmesi. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 26(2), 60-65.
- Gür, K., & Şengel, A. (2020). Okul sağlığı hemşireliği uygulamalarında etik ikilemler. *Türkiye Klinikleri Public Health Nursing-Special Topics*, 6(1), 35-40.
- Karadaş, H., Coşkun, B., & Katıtaş, S. (2023). Safety problems at schools according to school administrators' opinions. *Psycho-Educational Research Reviews*, 12(1), 134-150. https://doi.org/10.52963/PERR_Biruni_V12.N1.09
- Karadaş, H. (2021). Okul öncesi eğitim kurumlarında yaşanan güvenlik ve sağlık problemlerinin paydaş görüşlerine göre incelenmesi. *Anatolian Journal of Health Research*, 2(1), 7-14. <http://dx.doi.org/10.29228/anatoljhr.50959>
- Korkmaz, M. (2011). İlköğretim okullarında örgütsel iklim ve örgüt sağlığının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 117-139
- Köksal, E., & Karaçil, M. Ş. (2014). Okul çağı çocuklarında şeker tüketiminin beden kütle indeksine etkisinin değerlendirilmesi. *Fırat Tıp Dergisi*, 19(3), 151-155.
- Leroy, Z. C., Wallin, R., & Lee, S. (2017). The role of school health services in addressing the needs of students with chronic health conditions: A systematic review. *The Journal of School Nursing*, 33(1), 64-72. <https://doi.org/10.1177/1059840516678909>
- Levy, M., Heffner, B., Stewart, T., & Beeman, G. (2006). The efficacy of asthma case management in an urban school district in reducing school absences and hospitalizations for asthma. *Journal of School Health*, 76(6), 320-324. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2006.00120.x>
- Nies, M. A., & McEwen, M. (2001). *Community health nursing: Promoting the health of populations (3rd edition)*. Saunders.
- National Association of School Nurses. (2011). *Role of the school nurse [Position statement]*. National Association of School Nurses. Retrieved from <http://www.nasn.org/positions> (Original work published 2002). Retrieved August 27, 2024
- Nies, M. (2015). *Community/public health nursing: Promoting the health of populations*. Retrieved from <http://thuvienso.thanglong.edu.vn/handle/TLU/6739>
- Özer, N., & Dönmez, B. (2007). Okul güvenliğine ilişkin kurumsal etkenler ve alınabilecek önlemler. *Milli Eğitim*, 35(173), 299-313.
- Özcebe, L., Ulukol, B., Mollahaliloğlu, H., Yardım, N., & Kahraman, F. (2008). *Sağlık hizmetlerinde okul sağlığı kitabı*. Yücel Ofset.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Translated from the 3rd edition). Pegem Akademi.
- Persaud, D. I., Barnett, S. E., Weller, S. C., Baldwin, C. D., Niebuhr, V., & McCormick, D. P. (1996). An asthma self-management program for children, including instruction in peak flow monitoring by school nurses. *Journal of Asthma*, 33(1), 37-43. <https://doi.org/10.3109/02770909609077761>
- Ryan, K. M. (2008). Health promotion of faculty and staff: The school nurse's role. *The Journal of School Nursing*, 24(4), 183-189. <https://doi.org/10.1177/1059840508319551>
- Sahin, F. (2000). Okul sağlığı. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 9(6), 210-212.

- Salend, S. J., & Mahoney, S. (1982). Teaching proper health habits to mainstreamed students through positive reinforcement. *Journal of School Health*, 52(9), 539-542.
- Sert, Z. E., & Temel, A. B. (2017). İlköğretim öğrencilerinin kilo yönetiminde ilişkili faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(1), 13-21.
- Sherman, J. B., Alexander, M. A., Gomez, D., & Marole, P. (1992). Intervention program for obese school children. *Journal of Community Health Nursing*, 9(3), 183-190. https://doi.org/10.1207/s15327655jchn0903_6
- Smith, C. M., & Maurer, F. A. (2000). *School health. In Community health nursing theory and practice* (2nd ed., pp. 812-841). W.B. Saunders.
- Stanhope, M., & Lancaster, J. (2002). *Foundations of community health nursing: community-oriented practice*. Mosby.
- Stock, J. L., Larter, N., Kieckehefer, G. M., Thronson, G., & Maire, J. (2002). Measuring outcomes of school nursing services. *The Journal of School Nursing*, 18(6), 353-359. <https://doi.org/10.1177/10598405020180060801>
- Taras, H. L., Frankowski, B. L., McGrath, J. W., Mears, C., Murray, R. D., & Young, T. L. (2001). The role of the school nurse in providing school health services. *Pediatrics*, 108(5), 1231-1232. <https://doi.org/10.1542/peds.108.5.1231>
- Tedik, S. E. (2017). Fazla kilo/obezitenin önlenmesinde ve sağlıklı yaşamın desteklenmesinde hemşirenin rolü. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 1(2), 54-62.
- Tsacoyianis, R. (1997). Indoor air pollutants and sick building syndrome: a case study and implications for the community health nurse. *Public Health Nursing*, 14(1), 58-75. <https://doi.org/10.1111/j.1525-1446.1997.tb00411.x>
- Ural, A. & Kılıç, İ., (2021). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi. (6.Baskı)*. Detay Yayıncılık
- Veselak, K. E. (2009). Historical steps in the development of the modern school health program. *Philosophical Foundations of Health Education*, 119.
- Wanot, J., Luboň, D., Kurczabińska, D., Nowicka, M., & Góć, K. (2004). Parents' and caregivers' theoretical and practical knowledge of first aid in case of accidents and minor injuries in children. *Wiadomosci Lekarskie*, 57, 323-326.
- Yaramış, N., & Karataş, N. (2005). Nevşehir il merkezinde ilköğretim çağındaki çocuklarda göz hastalıklarının tespit edilmesinde hemşirenin rolü. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14, 45-53.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin.